

Alternätävy moderny v prvej polovici 20. storoäia

Ěeskäy kubizmus, art deco, streamlining v USA. Ich vzäah k moderne, odliäne a präbuznäe rysy.

20.ä30. roky boli v Euräpe a USA dobou protikladov. Prväa svetoväa vojna, revoläcia a hospodäräska kräza priniesli masovä nezamestnanosät a chudobu. Berlän sa stal po Paräi druhäm najväeäim kultärnym a hospodäräskym centrom.

Budovanie medzinärodnäch vzäahov ä rozvoj dopravy ä noväe tvoriväe älohy pre dizajnärov.

Art deco ä vo Francäzske, sa rozvynul noväy luxusnäy dekoratäivnäy a bytoväy ätäl, ktoräy demonästroval hospodäräsku moc a näroänäy äivotnäy ätäl. Art däco ä protiklad cieäov moderny. Vyznaäje sa pouäivanäm drahäyäch materiälov ako hadia koäa, slonovina, bronz, kriätäu a exotickäe dreva. Däraz sa nekläadol na funkänosät ale na ornament. Vzory inäspirovanäe exotickäyämi kultärami, historickäyämi epochami. Jednäyäm z koreäov art däco bol art nouveau. Oblä länie vystriedal vplyv kubizmu, konätruktävizmu a futurizmu. Obmäbenäyämi formami boli geometrickäe tvary. Art däco äasovo zaraäovanäe rozdielne, okolo roku 1910 alebo po roku 1918. Svoj vrchol dosiahol v 20. a 30. rokoch 19. storoäia. Predstavitelia: Fallot, Legrain, Rateau, Mare, Grayoväa, Chareau, Prouväe.

Compagnie des Arts Francais ä usporiadala västavu, aby tradiänäe umeleckäe remeslo obstälo v medzinärodnej konkurencii. (däa sa to chäpaät aj ako reakcia na zaloäenie Deutcher Werkbund)

Exposition des Arts Decoratifs et Industrielles Modernes ä västava, podäja nej sa spätnäe pomenoval tento ätäl v 60. rokoch ako art deco. Bola posunutäa kväli vojne a nakoniec sa konala v Paräi v roku 1925. ä predstavitelia moderny sa tu zle zapäisali, Bauhaus väbec nebol zastäpenäy, USA neprejavili zäujem a pavilän od Le Corbusiera bol vnämanäy ako provokäcia.

Art deco na medzinärodnom poli ä maharäadäov paläc v Indore, indickäe knieäa ätudoval v Oxforde, architekt Eckart Muthesius

Na zaloäenie druästva Artil v Prahe (1918) mala vplyv Wiener Werkstätte, Artil sa snaäil aplikovaät kubizmus v äitkovej tvorbe. Kubizmus sa prejavil v äechäch, mälo na slovensku a to tieä v obmedzenej podobe, najmäa na fasäadach budov a tvorbe näbytku. Pavel Janäak: äpoäzia je vlastnäyäm zmyslom tvorby. Predstavitelia: Pavel Janäak, Jozef Goäeär,

Art deco v USA ä v 20. rokoch tvorili v ätäle art däco iba pär architektov sledujäcich dänie v Euräpe. V USA sa uplatäovali historizujäce a konzervatäivne prvky architektäry aä do konca 20. storoäia. Napräklad neogotickäa Woolworth Building (1913) v New Yorku.

Jeden z prväyäch modernäch architektov bol Frank Loyd Wright. Pochädzal z USA.

Myälienky moderny sa v USA rozäirili aä po prächode emigrujäcich Bauhausovcov. Art däco sa v USA uplatnilo jednoduchäie neä funkcionalistickäa moderna. Najmäa v architektäre a interiärovom dizajne. Präklady tejto architektäry nachädzame v New Yorku a Miami ä mrakodrapy a kinopaläce.

Predobrazom ä zaoäeänske lode (zäbradlia, uäachtäiläe drevo, mramor, farebnäe sklo, ornamenty geometricko expresäivnäch tvarov).

Cranbrook Academy v Detrote, 1932 ä väznamnäyäm sprostredkovateäom modernäch ideä. Na jej äele stäal Eero Saarinen. V nej videl protiklad Bauhausu.

V 30. rokoch sa z art däco rozvinul americkäy zdräanliväy ätäl. Kväli opatrenäam proti svetovej hospodäräskej kräze ä lacnäe a jednoduchäe stavby. Neskäôr streamline.

Dizajn a technika ä v Euräpe bol technickäy a hospodäräsky rozvoj obmedzenäy kväli prvej svetovej vojne. USA technologicky najvyspelejäie zo väetäkäyäch priemyselnäch ätäov. V 30. rokoch väeäina domäcnostä strednej triedy mala elektrickäe spotrebiäe, ako rädiäa, chladniäky, toastovaäe, präeäky a televäzory. Ford ä model T, 1913 nemal äiadnu konkurenciu.

V 20. a 30. rokoch v Euräpe sa dizajn odväjal v sävislosti so sociälnymi a funkänäyämi otäzkami. V USA to bol marketingoväy faktor. Novämu chäpaniu dizajnu napomohli däsledky svetovej hospodäräskej kräzy v roku 1929.

Svetoväa hospodäräska kräza ä päd burzy na Wall street, aby sa hospodärästvo uviedlo do chodu, chcela vläda oäiviät konzum. Noväy mäubiväy dizajn ä styling (1929).

Streamline ä aerodynamickäy alebo prädnicoväy tvar. Nebol to väak americkäy vynälez. Tämtäo za zaoberali uätalianäsky futuristi.

Building the world of tomorrow – výstava v New Yorku, 1939. Medzi rokami 1920 – 1940 začal americký priemyselný dizajn prudký rozvoj, ktorým sa zreteľne odlišuje od európskych dejín dizajnu.

Predstavitelia:

Walter Dorwin Teague – firma Kodak

Raymond Loewy – pavilón Fordu na prvej svetovej výstave v New Yorku, železničná stanica pre Texaco, Boeing 707, lokomotíva S1

Henry Dreyfuss – scénograf, zaoberal sa ergonómiou, vydal knihu The measure of Man

Norman Bel Geddes – autobus a osobné auto aerodynamického tvaru.

Tvorba v tretej ríši – snaha o vytvorenie novej ľudovej kultúry. Blut und Boden – ideológia nacistického Nemecka, uvedenie rasovej spolupatričnosti. V architektúre prevládali takzvaný monumentálny pseudoklasicizmus – štýl říšskej kancelárie. Nábytok bol výhradne vyrábaný z dreva, oceľ zostala od prelomu 1935 – 36 vyhradená iba zbrojnému priemyslu.

Vzťah k moderne – zatvorenie Bauhausu, prívlastenie si jednoduchosti, lacné materiály a cenovo výhodnú hromadnú výrobu z funkcionalizmu.

Úrad Schönheit der Arbeit – podnecoval v podnikoch pomocou súťažných kampaní alebo vzorníkov štandardizáciu a modernizáciu. Zlepšenie pracovných podmienok.

Volkswagen – F. Porsche pracoval na ňom od roku 1920, ľudový voz, sa mal stať kultúrnym počinom socialistov. KdF = radosť o k sile, mal kompenzovať roky odriekania. Vychádzal z aerodynamických tvarov a jednoduchosti konštrukcie. Nacisti si prúdnicový tvar prívlastnili a označili ho za biomorfu. Mala symbolizovať rasovú a technickú prevahu Nemecka.

1939 bola založená firma Volkswagen, podporovaná štátom.

Ľudový rádiový prijímač – Walter Maria Kersting, 1928, bol vyrobený z bakelitu, funkcionalistický, najdôležitejší nástroj fašistickej mediálnej politiky.